

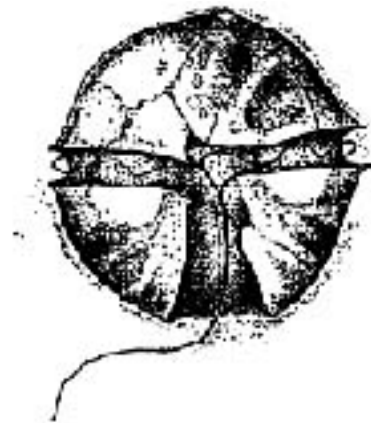
Algegifter i skjell, status 1998

Einar Dahl,

Havforskningsinstituttet, Forskningsstasjonen Flødevigen

I regi av Statens næringsmiddeltilsyn (SNT) har det de senere år vært en overvåkning av forekomsten av algegifter i skjell. Målet for virksomheten er å kunne råde allmennheten om plukking av ville skjell langs kysten.

Det dreier seg om et samarbeid mellom mange institusjoner. I 1998 deltok foruten Havforskningsinstituttet også Fiskeridirektoratet ved Fiskerisjefen for Skagerrak, OCEANOR, NIVA, Veterinærhøyskolen og Næringsmiddelkontrollen i Midt-Rogaland i analysearbeidet. Næringsmiddelkontrollen i Trondheim sto for den daglige styringen av prosjektet som i flere år har hatt avgjørende finansiell støtte fra SNT. I 1998 foregikk denne overvåkingen på 27 stasjoner fra svenskegrensen til Finnmark fra slutten av mars til midt i oktober. Prøvene samles og videresendes av de deltagende lokale næringsmiddelkontroller for egen regning.

Overvåkingen baserer seg på ukentlige algeanalyser av vannprøver og håvtrekk med vekt på forekomst av potensielt giftige alger som kan opphopes i skjell, og på kontrollmålinger av giftinnhold i skjell ved bruk av såkalte musetester. Det er i hovedsak to kjente grupper av algegifter som opptrer langs kysten hvert år, men i varierende grad. Det er lammende (paralytiske) gifter og diarégifter. Giftene opphopes i skjellene ved at de spiser giftige alger fra slektene *Alexandrium* og *Dinophysis*. Som grunnlag for varsling utfra algeanalysene er det etablert et sett av faregrenser. Publikum frarådes eksempelvis å plukke og spise skjell fra et område når det registreres flere celler av *Alexandrium* i en håvtrekkprøve

eller når antallet av *Dinophysis* i en vannprøve er 1 200 celler per liter eller mer. Ettersom en advarsel mot plukking av skjell i et område på grunn av algesituasjonen, vil det etter en tid bli sjekket for algegift i skjellene ved musetest. Dersom musetesten viser at det ikke er gift i skjellene, og algebildet viser at faren er over, vil advarselen normalt opphøre.

Et problem for rådgivningen er at algene varierer i giftighet. Men av føre var-hensyn går man stort sett ut fra at de alltid er giftige. Det hender derfor ikke sjelden at selv om potensielt giftige alger har vært tilstede i et område over faregrensene, så finner man ikke algegift i skjellene. Til tross for slike svakheter, som i stor grad kan avhjelpes ved økt bruk av ressurser, har programmet vært svært nyttig. Bruken av ville skjell synes økende, men uten at det er dokumentert, skjelldyrkere får verdifull informasjon om alge- og giftsituasjonen langs store deler av kysten, og programmet har over tid generert nyttige data for økt faglig innsikt i giftalgeproblematikken langs vår kyst.

I løpet av 1998 ble det analysert ca 1 500 algeprøver og utført ca 150 gifttester innenfor prosjektet, som fortsetter i 1999. Data blir distribuert løpende til de deltagende næringsmiddelkontroller, som svarer på spørsmål fra publikum. Dessuten kan man lese om giftsituasjonen i skjell på NRK tekst-TV side 388, eller ringe en "blå-skjelltelefon", 22 24 62 99. Utdrag av resultatene inngår i en ukentlig "Algeinfo", som i regi av Havforskningsinstituttet blir lagt ut på Internet med adresse:
<http://www.efan.no/alger/alg.htm>

En oppsummering av resultatene i 1998, uke 13-43, fremgår av tabellen Kostholdsråd 1998. Den viser at på strekningen Østfold-Telemark, opptrådte i all hovedsak bare *Dinophysis* i mengder over faregrensen i 1998. De utførte gifttester på mus registrerte imidlertid ikke

diarégift i skjellene noen gang. Utfra algebildet ble publikum advart mot å plukke skjell i opptil 12 av 30 uker.

I Aust- og Vest-Agder var det *Alexandrium* som var årsak til varsler om giftfare om våren og *Dinophysis* om høsten. Der ble påvist paralytisk gift i skjell i uke 21 og 22 og diarégift i uke 40. I 11 av 30 uker ble det advart mot å plukke skjell. I Flødevigen tas mer omfattende og regelmessige algeprøver og gifttester, og overvåkningen går hele året. Resultatene demonstrerer i 1998 - som i tidligere år - at man kan holde oftere åpent for plukking av skjell i Aust-Agder enn i Vest-Agder fordi man bruker mer ressurser på å følge med på situasjonen. Fra Rogaland og nordover ga forekomsten av *Alexandrium* grunnlag for å advare publikum mot plukking av skjell gjennom våren og tildels sommeren. Fareperioden begynte i store trekk senere på året ettersom man beveget seg nordover. Godt oppe i Nord-Norge oppsto faren først utpå sommeren og så sent som i slutten av august i Øst-Finnmark. Det var imidlertid store lokale forskjeller. På strekningen Rogaland-Finnmark ble det ved Rissa (Trondheimsfjorden) ikke frarådet å avstå helt fra skjell noen gang i hele perioden, uke 13-43, og den gode situasjonen ble jevnlig bekreftet ved musetester. Motsatt var det midt i Sognefjorden (Menes) hvor man ble advart mot å plukke skjell i 22 av 30 uker. Her må det nevnes at omfattende studier i Sognefjorden har gitt innsikt i store lokale forskjeller, med størst problemer innover i fjorden og lite problemer utover. Sognefjorden var for øvrig det eneste stedet ved siden av Lundsvågen (Rogaland), Cap Clara (Romsdal) og Namdal, på strekningen Rogaland-Finnmark, hvor *Dinophysis* forekom over faregrensen. I Sognefjorden og i Romsdal ble det påvist diarégift i skjell i henholdsvis uke 34 og 20/22. Ellers viste mange musetester at det ikke var paralytiske gifter i skjell selv om de hadde vært eksponert for *Alexandrium* i farefulle mengder. På den annen side fremsto noen lokaliteter, Romsdal, Hitra/Frøya, Brønnøysund og Vadsø, som mer utsatt for opphopning av paralytiske gifter i skjell. Den klart høyeste konsentrasjonen av paralytiske gifter, ca 8000 muse-enheter per 100 gram skjellmat, ble funnet i Romsdal 25. mai (uke 22).

I sum var problemene med skjellgifter langs kysten i 1998 nokså normale, kanskje noe større enn vanlig på Sørlandet og i deler av Nord-Norge. Men for enkelte områder i landsdelen har vi såpass kort erfaring med overvåkning at vi ennå ikke kjenner til hva som er "normalt". Det kan leses mer om gitalger og algegifter i temaartikkel i Havets miljø 1999.

Takk til Statens Næringsmiddeltilsyn for tillatelse til å bruke overvåkningsdata.

